

Posudek na disertační práci

Martiny L. Jakl, lic oec. HSG

Podnikatelské klima v zemích procházejících transformací na příkladu České republiky – ve srovnání se Švýcarskem na příkladu nových akademických firem

Disertační práce si klade za cíl zhodnotit situaci při zakládání spin-off akademických firem v České republice a provést srovnání se Švýcarskem. Toto srovnání má vést k identifikaci faktorů, které působí na zakládání těchto firem pozitivně a naopak faktorů, které rozvoj brzdí.

V úvodní části disertace autorka zdůrazňuje vztah mezi podnikatelskou aktivitou (zakládáním nových firem) – entrepreneurship – hospodářským růstem a transferem znalostí a nových technologií, resp. jejich komerčním zhodnocením. Uvádí, že nově se transformující ekonomiky se vyznačují vysokou mírou podnikatelské aktivity, která statisticky s rostoucím HDP na hlavu klesá a opětně mírně roste v postindustriální fázi. Zdůrazňuje přitom význam inovačních firem vzniklých v akademickém prostředí, pro které používá název akademické spin-off firmy a význam nově se formujících podnikatelských univerzit jako nového stádia klasických univerzit zaměřených pouze na výuku a výzkum.

Teoretická část se soustřeďuje na nové paradigma konkurenceschopnosti, kdy zdrojem růstu se stávají ve stále větší míře nehmotné faktory typu znalostí a inovací. Modely konkurenceschopnosti (uváděn je Porter, Romer) podle autorky ovšem dostatečně nevysvětlují, jaké procesy vedou k transferu znalostí do ekonomiky a pomáhají jejich komerčnímu využití a hospodářskému růstu. Autorka zde vypracovala „konceptní rámec pro provedení empirického průzkumu.“ Za klíčové faktory konkurenceschopnosti, které mohou generovat hospodářský růst, považuje

1. „Knowledge spillovers“ jako endogenní růstový faktor, tedy schopnost generovat nové myšlenky a jejich přenos do hospodářství nejen z podnikové sféry, ale také z akademické půdy,
2. „Entrepreneuership“ jako „missing link“ hospodářského růstu – tedy význam rozvoje „podnikatelství“ založeného na využívání příležitostí (v protikladu k vynucenému podnikatelství v situaci, kdy jsou firmy zakládány z nutnosti),

3. „Academic entrepreneurship“ – zakládání akademických spin-off firem využívajících know-how vytvořené na univerzitě vložené do podnikatelského subjektu, který usiluje o komerční využití a zhodnocení tohoto know-how.

Autorka přitom zdůrazňuje význam podpůrných rámcových podmínek, v nichž celý proces vzniku spin-off firem probíhá, resp. podnikatelské klima představované externími a interními faktory, které zakladatele podniku při jeho aktivitě ovlivňují. Logický rámec disertace se pak soustřeďuje na následující tři otázky:

1. Jak lze definovat a měřit na národní úrovni podnikatelské klima? Autorka zde uvádí Innovation Scoreboard Evropské unie a především projekt Global Entrepreneurship Monitor, jehož se sama zúčastnila.
2. Které faktory působí jako podpůrné a které jako omezující při zakládání nových akademických firem? Průzkum je proveden na příkladech tří srovnatelných univerzit v České republice a tří ve Švýcarsku.
3. V čem spočívají příčiny rozdílů mezi oběma zeměmi a jaká doporučení lze v tomto směru dát České republice.

Ve třetí kapitole disertace popisuje obecně inovační systém v České republice a ve Švýcarsku, ve čtvrté stěžejní kapitole pak uvádí šest případových studií, které se pokoušejí charakterizovat situaci při zakládání akademických spin-off firem na třech srovnatelných českých a švýcarských univerzitách, a to vždy prostřednictvím analýzy:

- insitucionálních charakteristik univerzity,
- zdrojů, financování, výzkumu a vývoje,
- individuálních charakteristik,
- externích rámcových podmínek.

Analýza je doplněna příklady úspěšných projektů.

Na základě případových studií pak autorka specifikuje omezující a podpůrné faktory pro zakládání akademických spin-off firem.

Za klíčové obecné brzdící momenty považuje:

- ochotu podstoupit riziko spojené s podnikatelstvím,
- financování raných fází existence firem,
- národní byrokracii a legislativu.

Naopak za obecné podpůrné momenty považuje:

- existenci zkušeného a zavedeného úřadu pro transfer technologií, který pomůže při etablování základních procesů spin-off firmy,
- existenci fyzické infrastruktury, kterou by zakladatel mohl využít ve start-up fázi,

- pozitivní vzory rolí, pozitivní příklady úspěšných spin-off firem, které je možné následovat,
- regionální spolupráci s veřejnými a soukromými institucemi.

Za hlavní problematická místa rozvoje akademických spin-off firem v České republice autorka na základě provedené analýzy považuje:

- samotný status zakladatelů spin-off firem, nepružná akademická kariéra autorů inovací, která často neumožňuje návrat na akademickou půdu, nízký status podnikatelů v rámci národní kultury,
- nejednotnost v prosazování strategie mezi vedením univerzit a dalšími organizačními místy, která strategii spíše vytvářejí překážky,
- absenci jasných pravidel a procesů při zakládání spin-off firmy, neřešené konflikty zájmů v oblasti ochrany duševního vlastnictví, které umožňují existenci šedé zóny při zakládání spin-off firem.

Metodu zpracování disertační práce založenou na analýze a komparaci případových studií, konfrontaci závěrů s literaturou a následném zobecnění závěrů a doporučení považuji za vhodnou. V některých částech tato metoda svádí k větší popisnosti a menšímu důrazu na analýzu (např. v kapitole 3), nicméně je třeba ocenit rozsah prostudovaných materiálů a provedených interview a velmi dobře zvolený vzorek srovnatelných univerzit ve dvou malých ekonomikách na různém stupni vývoje. Autorka se po celou dobu zpracování snaží zdůrazňovat souvislosti logického rámce disertace a postupně vyextrahovat z případových studií nejdůležitější závěry, které se snaží pro čtenáře opět utřídit, dát do systému. Teoretická část ukazuje na značný rozsah prostudované literatury a orientaci v problematice konkurenceschopnosti a znalostní společnosti. Autorka se velmi dobře orientuje v problematice entrepreneurship a z textu je zřejmé, že využila vhodně své účasti v projektu GEM. Pro praktické využití v managementu univerzity bych možná uvítala podrobnější charakteristiku podpůrných procesů, které by univerzita měla mít, aby usnadnila vznik spin-off firem, případně vzor norem, které používají švýcarské univerzity k eliminaci konfliktu zájmů. Jde spíše o připomínku plynoucí z mého osobního zájmu, nikoli zásadní požadavek na autorku.

Dílčí připomínky a náměty:

- Na různých místech disertace se objevuje polemika ke kariérenímu vývoji – disertace – habilitace – profesura – jako cestě, která příliš nenapomáhá konkurenceschopnosti. Jak by bylo možné tento model kariéreního vývoje upravit jinak?
- Jak funguje systém „vyplácení prostředků na ETH Curych v závislosti na výkonu a opatřování prostředků ze třetích zdrojů?“ (s. 119)
- Vysvětlíte blíže fungování „privátní sítě ETH pro pomoc v procesech jako jsou daně, personalistika, účetnictví“... (s. 122).

Náměty pro rozpravu:

- V čem spočívá klíčová motivace univerzit k zakládání spin-off firem? Čím mohou být univerzitě užitečné? Jak mohou přispět k její konkurenceschopnosti?
- Jaká doporučení či ponaučení by bylo možno vyvodit např. pro VŠE jako příklad univerzity netechnického charakteru a její konkurenceschopnost?

Závěr:

Téma disertační práce považuji za velmi aktuální. Doktorandka prokázala hlubokou orientaci v literatuře zaměřené na problematiku konkurenceschopnosti a nového paradigmatu znalostní ekonomiky. Rozsah terénního šetření a mezinárodní komparace byl zvolen vhodně, stejně tak i využití přístupu založeného na případových studiích. Disertační práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí.

V Praze dne 23. 8. 2007

prof. Ing. Dana Zadražilová, CSc.